

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КЗ «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №9
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

БІБЛІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Номінація «Навчально-методичний посібник»

Вдовиченко Софія Іванівна,
учитель української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист
тел. (067) 748-43-61

м. Вінниця
2018

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КУ «МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ»
КЗ «ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №9
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

БІБЛІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Номінація «Навчально-методичний посібник»

Вдовиченко Софія Іванівна,
учитель української мови та літератури,
спеціаліст вищої категорії,
учитель-методист
тел. (067) 748-43-61

м. Вінниця
2018

Автор **Вдовиченко Софія Іванівна**, учитель української мови та літератури комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, учитель-методист

Вдовиченко С.І. Біблійні фразеологізми на уроках української мови. Методичний посібник / С. І. Вдовиченко. – Вінниця: ММК, 2018. 40 с.

Рецензенти:

Сусол Г. М., учитель української мови та літератури комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, учитель-методист

Кавка Г. Б., заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель математики комунального закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради»

Рекомендовано методичною радою

Комунального закладу

«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №9 Вінницької міської ради»

(Протокол №3 від 10.01.2018)

Посібник має чітку практичну спрямованість, оскільки може стати для вчителів, студентів-філологів, учнів 5-11 класів своєрідним довідником із фразеології, засобом формування й удосконалення комунікативних умінь, а також джерелом унікального духовного досвіду.

Зміст

ВСТУП	4
ОСНОВНА ЧАСТИНА	
1. Зміст Святого Письма через Біблійні фразеологізми.	6
1.1. Старозаповітні фразеологізми.	6
1.2. Новозаповітні фразеологізми.	13
2. Семантичний аспект біблійних фразеологізмів.	18
2.1. Біблійні фразеологізми, вжиті в Святому Письмі в прямому значенні і переосмислені читачами.	18
2.2. Біблійні фразеологізми, вжиті в переносному значенні.	22
3. Цитатні та ситуативні біблійні фразеологізми.	26
4. Синтаксичний принцип класифікації біблійних фразеологізмів.	28
5. Вправи на використання біблійних фразеологізмів.	30
5.1. Вправи до розділів «Фонетика», «Графіка», «Орфоепія».	30
5.2. Вправи до розділу «Орфографія».	31
5.3. Вправи до розділів «Лексикологія», «Фразеологія».	33
5.4. Вправи до розділів «Словотвір», «Будова слова».	34
5.5. Вправи до розділу «Морфологія».	34
5.6. Вправи до розділів «Синтаксис», «Пунктуація».	36
Висновки	38
Список використаних джерел	39
Додатки	40

Вступ

Спочатку було Слово – це закон!
Так учень Твій, мій Боже, написав.
Зазнала мова безліч перепон –
Від цього мій народ завжди страждав.
З Тобою, Боже мій, лиш мовою спілкуюсь
Свого народу, Батьківщини та батьків.
Про мову українську я піклуюсь,
Щоб не загинула у течії віків!
Завжди шануюся усіх Твоїх святинь,
О Боже мій, і Син, і Дух Святий. Амінь.

В. Єфаненко

Фразеологічні засоби мови відображають її національне обличчя. Вони містять у собі велику експресію та емоційну наснагу.

Найбільш яскраве своє виявлення фразеологізми знаходять у живому мовленні народу, адже справжнє життя слова здійснюється тільки в мовленні.

Значну увагу питанню функціонування фразеологізмів в українській мові приділяє мовознавець В. Виноградов, який зосереджується на мірі видозміни значення слова в різних синтаксичних і стилістичних умовах утворення стійких фраз [1].

Мовознавець М. Шанський акцентує увагу на фразеологічних виразах, які не тільки семантично подільні, але й складаються із слів, що вільні за значенням.

Класифікація фразеологічних одиниць глибоко опрацьована Б. Ларіним і відображає етапи розвитку й перебудови первісних вихідних словосполучень.

У дослідженнях Л. Булаховського найбільш детально опрацьована генетична класифікація фразеологізмів, що передбачає їх групування за джерелами походження [2].

Сучасна українська мова, як і мови інших християнських народів, відчула на собі вплив мови Святого Письма. Багато слів української мови запозичено з Біблії (пекло, рай, ангел та ін.). Такі слова називаються біблеїзмами. Поряд з окремими словами, біблеїзмами називаються стійкі сполучення слів, а також цілі вирази і фрази, запозичені з текстів Біблії.

Мета навчально-методичного посібника – зібрати, дослідити й класифікувати фразеологізми, джерелом походження яких є Біблія; забезпечити вчителів, студентів-філологів, учнів 5-11 класів своєрідним довідником із фразеології, що стане засобом формування й удосконалення їх комунікативних умінь, а також джерелом унікального духовного досвіду.

Об'єктом дослідження є фразеологізми біблійного походження.

Предметом дослідження є тексти Старого та Нового заповітів.

Актуальність роботи не викликає жодних сумнівів: у сучасній українській мові спостерігається тенденція до неточного вживання фразеологізмів, у тому числі й біблійних виразів, тому доречним є аналіз біблійної фразеології. Крім того, якнайгостріша потреба в правильному тлумаченні фразеологізмів виникла у зв'язку з необхідністю розвитку комунікативної компетентності школярів, що є запорукою їх успішності в майбутній професійній діяльності.

Практична цінність роботи в тому, що вона може стати своєрідним посібником на кожен день, бо містить не тільки вправи для підвищення мовної грамотності, а й корисну інформацію для загального інтелектуального й духовного розвитку особистості.

1. Зміст Святого Письма через біблійні фразеологізми.

1.1. Старозаповітні фразеологізми.

Здалеку тече потік роду людського, і два тисячоліття Біблія, геніальний пам'ятник віри, думки, історії супроводжує людство на його шляху до пізнання себе й світу.

Слово Біблія (додаток 1) в перекладі із грецької означає «книги». Біблією в християнській церкві називається зібрання книг, написаних під натхненням і одкровенням Святого Духа через обраних Богом людей, названих апостолами (додаток 1) і пророками (додаток 1).

Біблія складається з двох частин – Старого та Нового Заповітів. До Старого Заповіту належить 39 книг, написаних в дохристиянський час давньоєврейською мовою. «На початку Бог створив Небо та землю. А земля була пуста та порожня, і темрява була над безоднею, і Дух Божий ширяв над поверхнею води» [4. Буття 1: 1-2] – такі перші рядки Біблії. Потім Бог відокремив світло від тьми, створив «твердь», небо, воду, траву й дерева, зірки, місяць і сонце, птахів і риб. На шостий день із «*пороху земного*» створив він людину «за образом і подобою» Своєю. Бог назвав першу людину Адамом. «*Від Адама і Єви*», - говоримо ми, намагаючись підкреслити давнину події.

З ребра Адама Господь створив йому дружину Єву і поселив їх у саду Едемському – раю, де росло дерево пізнання добра і зла. Змій, точніше сатана в образі змія, спокусив Єву спробувати плодів із забороненого дерева. Єва з'їла яблуко, дала їсти Адамові, а в мові на згадку про цю подію залишилися два фразеологізми: *заборонений плід, первородний гріх*.

Заборонений плід – що-небудь привабливе, бажане, але недозволене, заборонене. *Первородний гріх* – давній гріх, гріх від народження. Так говоримо ми про споконвічну, головну помилку. За цей гріх Адам і Єва були вигнані з раю. А крім того, первородний гріх своїми згубними наслідками відбився на всіх їхніх нащадках як у фізичному, так і в духовному відношенні.

Першими синами Адама й Єви були Каїн і Авель. Жорстоким і злим був Каїн – дитя *первородного гріха*, а тому із заздрості вбив свого лагідного брата

Авеля. У книзі Буття написано: «І сказав Господь Каїнові: «Де Авель, твій брат?.. Що ти зробив? Голос крові брата твого взиває до мене з землі» [4. Буття 4: 9-10].

Волаючий гріх учинив Каїн, такий гріх, що волає, і крик той доходить до неба. Таку страшну оцінку дає Біблія вбивству – гріху, за який давня людина повинна була приховувати своє обличчя: «І вмістив Господь знака на Каїні...» (4. Буття 4: 15). До кінця днів своїх носив Каїн того знака, а в мові з'явився фразеологізм *каїнова печать*. Ім'я Каїна стало синонімом слова «вбивця».

Гріх Каїна увійшов в душі його нащадків. Людство погрузло в гріхах, і Бог вирішив знищити рід людський, затопивши землю [4. Буття 7]. Сорок днів і сорок ночей ішов не перестаючи дощ. І з'явився на згадку про той час вислів – *всесвітній потоп*. Так і зараз іноді кажуть, якщо опадів забагато й загрожує стихійне лихо.

Тільки Ною, нащадкові Сифа – третього сина Адама і Єви, Бог вирішив зберегти життя. За велінням Бога Ной збудував величезний човен – ковчег. У ковчезі врятувалися від потопу родина Ноева і «по двоє з усього – з усього живого, із кожного тіла» [4. Буття 6: 19]. І народився фразеологізм: *кожної тварі по парі*. Тісно було в човні Ноя. З тих пір, коли збирається в приміщенні багато людей, говорять: *ноїв ковчег*.

Після потопу Ной став обробляти землю й насадив виноградник. Коли ж він зробив вино, то сп'янів і заснув оголеним, тому що ще не знав сили вина. Один із синів Ноя – Хам став глузувати з батька, побачивши його голим. Два ж інші сини, Сим і Яфет, поспішили прикрити наготу батька. Розгнівався Ной на Хама й вигнав його із своєї родини, але ім'я Хама пережило тисячоліття, а в мові прижився фразеологізм *неприкрите хамство*, тобто відвертий, неприкритий прояв брутальності, невихованості, неповаги до людей...

Є у Біблії чудова притча про Вавилонську вежу. Зібралися люди й вирішили побудувати вежу до неба. За переконанням будівельників, вежа повинна була сягнути неба на знак земної могутності. Захід був не тільки

нездійсненим, божевільним, тому що люди уявили себе рівними Богові, а й противним Богу, небогоугодним. За це Бог змішав мови. Люди перестали розумітися, стали говорити різними мовами. І зараз, коли люди не розуміють один одного, кажемо: *говорять на різних мовах*.

Високу будову дотепер називають *вавилонською вежею*, а безладне скупчення людей – *вавилонським стовпотворінням*.

Наслідком гріхопадіння стало множення беззаконь серед людей. Лише деякі праведники зберегли щиру віру в Бога. Одним із таких обранців Божих був Авраам. Якось сам Господь у вигляді трьох мандрівників з'явився Авраамові й сказав, що він винищить міста Содом і Гоморру, тому що це найнечестивіші міста на землі. У Содомі ж жив племінник Авраама, праведний Лот.

Бачачи велике розбещення людей, милосердний Господь обіцяв Авраамові навіть і заради десяти праведників зберегти міста. Але беззаконня жителів було настільки велике, що там не знайшлося й десяти. Тоді ангели вивели Лота з його сімейством з міста й веліли їм бігти, не оглядаючись назад, щоб не загинути. Але такий страшний був гуркіт, що дружина Лота не витримала, оглянулася – і перетворилася на соляний стовп, тобто остовпіла (додаток 2). Оглянувшись на Содом, вона показала, що жалкує про залишене гріховне життя. Стовп цей і зараз стоїть на березі Мертвого моря. А про людину, яка застигає, вражена чимось, кажуть: стоїть як *соляний стовп*. Назви міст Содому й Гоморри теж стали фразеологізмами. Безладдя, хаос, сильний шум, крайнє безчестя називаємо *содомом і гоморрою*.

Довгий час ізраїльські племена були в єгипетському полоні, але не байдужіла тяга народу до рідної землі. Бог сповістив пророкові Мойсею, з'явившись до нього у вигляді палаючого куща, який не згоряє, що народ може повернутися в Палестину, в землю Ханаана. Але єгипетський фараон став проти волі Бога, і тоді Господь наслав на єгиптян десять страшних кар: вода в ріках перетворилася в кров, хвороби здолали людей, небо застелили сарана і тьма... І найстрашніша кара – смерть первістків – змусила фараона дозволити

вихід євреїв з Єгипту: «І покликав фараон Мойсея та Аарона вночі, та й сказав: «Устаньте, вийдіть з-посеред народу мого...» [4. Вихід 29:31]. З того часу люди стали йменувати *карою єгипетською* нестерпно важкі випробування, нещастя, що випадають на їхню долю.

Сорок років ішли ізраїльтяни через пустелю до своєї Батьківщини, рятуючи людей від голодної смерті, Бог послав їм білу солодкувату крупу – манну небесну. Варто нам зненацька одержати подарунок, як ми говоримо: *манна небесна. Чекати як манни небесної* – чекати з нетерпінням. А *харчуватися манною небесною* – жити впроголодь, бо манна спадала на ізраїльтян лише вранці, до сходу сонця, і забезпечитися нею на весь день теж не можна було, бо вона втрачала свої смакові та поживні цінності. Розповідь про манну небесну як дарунок Господа міститься в 16 розділі книги Вихід.

Усі нащадки Адама та Єви народжувалися грішними. Зараз ми самі відповідаємо за свої погані вчинки, а от у євреїв був звичай покладати гріхи на козла відпущення. Священик відпускав усім гріхи, покладаючи їх на бідну тварину. Убраного в стрічки козла відправляли в пустелю на погибель, а разом із ним гинули й гріхи людські. А зараз людину, на яку постійно звалюють відповідальність за все, теж називають *козлом відпущення*.

Прошло майже сорок років. Ізраїльські племена, ведені Мойсеєм, вступили на землю моавитян. Їхня земля межувала з Ханааном. Злякався цар моавитян, що прибульці завоюють його землю, і відправив волхва Валаама проклясти непроханих гостей. Той вирушив на ослиці в дорогу (додаток 3). Ангел Господній тричі перепиняв дорогу чарівникові і його ослиці, залишаючись невидимим. Валаам, не відаючи причин зупинки ослиці, нещадно бив її, аж поки та зрештою не витримала й заговорила: «І відкрив Господь уста ослиці, і сказала вона до Валаама: «Що я зробила тобі, що ти оце тричі вдарив мене?» [4. Числа 22:28]. Безмовну, покірливу, покладисту людину, що зненацька для навколишніх висловлює свою думку чи протест, називають *валаамовою ослицею*.

У віці 120 років Мойсей зійшов на гору Сіон, з якої побачив рідну землю, де «ріки течуть молоком і медом» [4. Повторення закону 26:9] і на яку так і не ступила його нога. Він привів свій народ до землі обітованої. *Землею обітованою* називають місце, куди хто-небудь прагне потрапити, де панують достаток і щастя.

Після смерті великого пророка Мойсея важке завдання завоювання земель для ізраїльських племен лягло на плечі Ісуса Навина. Він був суддею. В дохристиянські часи так називали воєначальників. У Книзі Ісуса Навина, що входить до складу Старого Заповіту, розповідається, як він зупинив сонце і місяць над бойовищем, щоб розбити ворогів: «...Стій, сонце, над Гаваоном, і місяць, над долиною Аіалонською! І зупинилось сонце, і місяць стояв, доки народ мстив ворогам своїм» [4. Ісус Навин 10:12-13]. Шість днів ходили ізраїльтяни навколо обложеного міста Єрихон, читаючи молитви й носячи із собою ковчег Завіту (додаток 1). На сьомий день вони обійшли це місто сім разів, і священики затрубили в труби. Від звуків цих труб завалилися стіни міста. Із цією біблійною подією пов'язане виникнення фразеологізму *єрихонська труба*. З того часу так називають людину, яка дуже голосно розмовляє, кричить.

Є в Старому Заповіті у Книзі Суддів розповідь про силача Самсона. Від самого народження за настановою Ангела Господнього був Самсон відданий своїми батьками Богові. На знак цього Самсон не повинен був стригти своє волосся, яке служило джерелом його надзвичайної сили. Багато разів вороги ізраїльтян, філістимляни (додаток 1), намагалися схопити Самсона, але завжди безуспішно, бо юнак, наділений Господом надлюдською силою, навіть лева міг здолати голими руками (додаток 4). Філістимлянка Даліда, у яку був закоханий Самсон, обманом вивідала таємницю його сили і обстригла йому волосся. Після цього вороги схопили богатиря, викололи йому очі й поставили на принизливу роботу. Одного разу, коли філістимські володарі разом з трьома тисячами чоловіків та жінок, що були на даху будинку, підпертого стовпами, насміхалися із Самсона, він звернувся до Бога: «Владико Господи, згадай же про мене та

зміцни мене тільки цього разу, Боже, і нехай я пімщу філістимлянам одну пімсту за двоє очей своїх!» – і обняв Самсон обидва серединні стовпи, що на них міцно стояв той дім, і обперся на них, - на одного правицею своєю, а на одного лівицею своєю. І сказав Самсон: «Нехай помру я разом із філістимлянами!» ... – і впав той дім на володарів та на весь той народ, що в ньому...» [4. Книга Суддів 16:28-29]. *Самсонова сила* або *сильний як Самсон* – говоримо ми, коли хочемо підкреслити неабияку силу людини.

На зміну влади суддів згодом прийшла влада царів. Тисячоліття пережила слава про мудрість Соломона, третього царя Ізраїлю. Соломон, при вступі своєму на царський престол, приніс Богові тисячу жертв. Уночі після цього Бог з'явився йому уві сні й сказав: «Проси, що дати тобі» [4. 3 Книга Царів: 3-5]. Тоді Соломон відповів: «...даруй же рабові Твоєму серце розумне, щоб судити народ Твій і розрізняти, що добро й що зло...» [4. 2 Книга Параліпоменон 3: 9].

Господу сподобалася відповідь Соломона. І сказав Він: «...за те, що ти просив цього й не просив собі довгого життя, не просив собі багатства, не просив собі душ ворогів твоїх, але просив собі розуму, щоб уміти судити, – от, Я зроблю по слову твоєму, от, Я даю тобі серце мудре й розумне, так що подібного тобі не було раніше тебе, і після тебе не повстане подібний тобі» [4. 3 Книга Царств 3: 11-12]. Найважчі проблеми розв'язував цей мудрий цар легко й упевнено.

Один раз дві жінки посперечалися через те, кому належить дитина. Соломон пригрозив, що розрубає дитину навпіл (додаток 5). Одна з жінок одразу відмовилася від хлопчика, аби тільки зберегти йому життя. Друга ж продовжувала наполягати. Соломон вирішив суперечку на користь першої... Так виник фразеологізм *соломонове рішення*. *Мудрість соломонова* – говоримо ми, намагаючись виразити замишування розумом людини.

Мудрістю славилися й пророки – люди, що провидять Духом Святим майбутнє. З ім'ям одного із пророків, Даниїла, пов'язана історія фразеологізму *колос на глиняних ногах*. Одного разу цар Навуходоносор, правитель Нововавилонського царства, побачив у сні величезного боввана (додаток 1), у

якого голова була із золота, груди із срібла, а стопи ніг із глини. Камінь, що відірвався від скелі, зруйнував цього ідола. Пророк Даниїл розтлумачив цареві, що це його імперія. Золота голова – це царство в період правління Навуходоносора. Але глиняні ступні свідчать, що крах імперії не за горами. *Колосом на глиняних ногах* називається щось хитке, неміцне, що зберігає видиму велич (додаток 1).

Бог дав Навуходоносорові «царство, і велич, і славу, і пишноту... А коли загордилося його серце, а дух його ще більше запишнів, він був скинений з трону свого царства, і його слава була взята від нього. І він був вигнаний з-поміж людських синів, і серце його було зрівняне зо звіриним, а пробування його було з дикими ослами. Годували його травою, як волів, а небесною росою зрошувалося його тіло, аж поки він не пізнав, що в людському царстві панує Всевишній Бог, і Він ставить над ним того, кого хоче» [4. Книга Пророка Даниїла 5:18, 20-21].

Спадкоємцем Навуходоносора був Валтасар. Під час бенкету, який влаштував Валтасар, таємнича рука написала на стіні: «Мене, мене, текел упарсін» [4. Книга Пророка Даниїла 5:25]. Пророк Даниїл так розтлумачив Валтасару напис: «Мене» – порахував Бог царство твоє, і покінчив його. «Текел» - ти зважений на вазі і знайдений легеньким. «Упарсін» - поділене царство твоє, і віддане мідянам та персам... Тієї ж ночі був забитий Валтасар, цар халдейський» [4. Книга пророка Даниїла 5:26-28]. У ту ж саму ніч під час бенкету війська мідян (додаток 1) і персів увірвалися в місто й захопили його. Так упало царство Вавилонське. З ім'ям його правителя Валтасара пов'язаний фразеологічний зворот *валтасарів бенкет*, тобто божевільний бенкет, необґрунтована радість перед загибеллю.

1.2. Новозаповітні фразеологізми.

Але забули ми, що осяяно
Тільки Слово серед земних тривог,
І в Євангелії від Іоана
Сказано, що слово це – Бог.

Новий Заповіт складається з 27 книг. Основу другої частини Біблії становлять чотири Євангелія (додаток 1). Вони розповідають про народження, життя, розп'яття й воскресіння Ісуса Христа – Бога й Людини, що прийшла в світ, щоб своєю смертю спокутувати гріхи роду людського. «Ісус народився у Віфлеємі Іудейському в дні панування Ірода» - так починається другий розділ Євангелія від Матвія. А над місцем, де народилася Божа Дитина, спалахнула в небі зірка. Волхви (додаток 1) поспішили поклонитися Царю Юдейському (додаток 1) «і, відчинивши скарбниці свої, піднесли йому свої дари: золото, ладан (додаток 1) та смирну (додаток 1)» [4. Євангелія від Матвія 2:11]. Золото – як пану, ладан – як Богові, смирну – як смертній людині. *Дарунки волхвів* – говорять часом, маючи на увазі багатий подарунок, піднесений несподівано (додаток 6).

Зненавидів цар Ірод Божественну Дитину. Побачивши, що волхви зневажили його, Ірод розлютувався й повелів винищити у Віфлеємі всіх дітей, що не досягли дворічного віку: «Чути голос у Рамі, плач і ридання, і голосіння велике: Рахіль плаче за дітьми своїми, і не дається розважити себе, бо нема їх» [4. Євангеліє від Матвія 2:18]. На згадку про цю сумну подію людство зберегло фразеологізм *віфлеємська страта* – так називають жорстоку масову розправу над беззахисними людьми (додаток 7). А Ірода люди нарекли триклятим, тобто тричі проклятим. Зараз *іродом триклятим* називають жорстоку, віроломну людину.

Христос уник долі багатьох дітей: батьки за порадою ангела (додаток 1) сховали його в Єгипті. Пройшли роки, Ісус Христос виріс, прийняв хрещення. У 30 років Він усамітнився в пустелі й постився сорок днів. Диявол став випробовувати Його: «Коли Ти Син Божий, скажи, щоб каміння це стало

хлібами!» А Він промовив: «Написано: не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих» [4. Євангеліє від Матвія 4:3-4]. *Не хлібом єдиним* – говорять, міркуючи над змістом людського життя.

Багато людей пішло за Христом, стало його учнями. Багато постраждало за віру, за Христа: апостола Павла обезголовили, бо не могли розіпнути як громадянина Риму; униз головою розіп'яли на хресті апостола Петра. Христос із любов'ю називав апостолів, що прониклись величчю Його навчання, сіллю землі. *Сіллю землі* називають безкорисливих, справедливих і розумних людей, без яких світ здавався б пустим і безглуздим.

І тільки один учень Христа, Іуда Іскаріот, зрадив свого вчителя. Його ім'я стало символом зрадництва. Одержавши 30 срібників (додаток 1), він після великодньої вечері прийшов у Гетсиманський (додаток 1) сад, де Господь тільки закінчив свою молитву перед хресними стражданнями, що наступали (додаток 8). Як було заздалегідь домовлено з воїнами, привітав Ісуса Христа, поцілувавши Його. *Продати за 30 срібників* – означає заради користі піти на підступний, низький вчинок. А вчинок, прикритий гарними фразами, проте спрямований на зло, називають *поцілунком Іуди*. Іуда, не маючи сили перебороти муки совісті, повісився. Його 30 срібників ніхто не хотів брати, навіть ті, хто їх дав. На ці гроші пізніше купили землю для поховання жебраків, у яких не було грошей на похорони.

А Христос, який учив людей добру й терпінню, прощенню й любові, страшні муки на хресті за гріхи людей прийняв у 33 роки: розлютована юрба, яка зненавиділа Його за те, що називав Себе Сином Божим, змушувала прокуратора (додаток 1) Іудеї (додаток 1) Понтія Пілата винести смертний вирок Христу. «І як побачив Пілат, що нічого не вдіє, а неспокій ще більший стається, набрав він води, та й перед народом умив свої руки й сказав: «Я не винний у крові Його» [4. Євангелія від Матвія 27:24]. З біблійним оповіданням про смерть Христа пов'язані фразеологізми *муки Христові*, *вік Христа*, а з відмовою Понтія Пілата відповідати за страту Ісуса – фразеологізм *умивати руки*. *Муками Христовими* називають тяжкі випробування, що випали на долю

людини, а вінок з колючого дикого терну (додаток 1), що був надягнутий на Ісуса Христа замість царського вінця, називають *терновим вінцем*. У наш час він є символом страждання.

Після зняття розп'ятого Ісуса з хреста, Його тіло загорнули в плащаницю (додаток 1) і поклали в печері. На третій день після своїх страждань і смерті Господь Ісус Христос воскрес із мертвих.

У Євангелії від Іоана розповідається про Хому, учня Ісуса Христа, що сказав: «Коли на руках Його знаку відцвяшного я не побачу, і пальця свого не вкладу до відцвяшної рани, і своєї руки не вкладу до боку Його, – не ввірю!» Через вісім днів крізь замкнені двері прийшов Ісус, а «потім каже Хоми: «Простягни свого пальця сюди та на руки мої подивись. Простягни й свою руку, і вклади до боку мого. І не будь ти невіруючий, але віруючий!» [4. Євангеліє від Іоана 20:25-27]. Ім'я Хоми стало загальним. Так донині *хомою невіруючим* називають людину, яка нічого не приймає на віру, яку важко в чомусь переконати.

На сороковий день Ісус піднісся на небо. На прощання Він заповів Своїм учням: «Тож ідіть, і навчіть всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа, навчаючи їх зберігати все те, що Я вам заповів. І ото, я перебуватиму з вами повсякденно, аж до кінця віку!» [4. Євангеліє від Матвія 28:19-20]. *До кінця віку* – назавжди.

Сам Бог, що створив усе, через праведників (додаток 1) для підкріплення й розради людей дає одкровення (додаток 1) про майбутнє, про долю світу й людини. Книга, що оповідає про майбутню долю християнської церкви і роду людського в різних символічних образах, – Апокаліпсис, або Одкровення Іоана Богослова. Це улюблений учень Ісуса Христа, один із дванадцяти апостолів, автор одного із чотирьох Євангелій.

Починається одкровення з послань Ісуса Христа святим церквам, і тут Ісус вимовляє фразу, що відкриває таємницю світобудови: «Я Альфа й Омега, – говорить Господь, – Бог, Той, Хто є, Хто був, і Хто має прийти, Вседержитель!» [4. Одкровення Іоана Богослова 1:8]. Альфа – перша буква грецького алфавіту.

Омега – остання. Фразеологічний зворот *альфа й омега* означає початок і кінець.

У своєму одкровенні Іоан Богослов бачив Вседержителя, що сидів на престолі й тримав у правій руці «книгу, написану всередині й назовні, і запечатану сімома печатками» [4. Одкровення Іоана Богослова 5:1]. Один з могутніх Ангелів гучним голосом волав: «Хто гідний розгорнути книгу і зламати печатки її?» [4. Одкровення Іоана Богослова 5:2]. Але не міг ніхто ні на землі, ні на небі ні розгорнути книги, ні зазирнути до неї. Те, що написано в ній, – велика таємниця, *таємниця за сімома печатками* (додаток 9). Тільки Агнець Божий гідний був «розгорнути книгу і зламати сім печаток її» [4. Одкровення Іоана Богослова 5:5]. Це Він навчав людей щирому служінню Господу, найчистішій моральності й високим чеснотам, визволяючи з ганебного рабства гріховного, Своєю кров'ю, пролитою на хресті, змиваючи гріхи роду людського. Саме тому Ісус з'явився в Одкровенні Іоана в алегоричному образі заколеного Агнця. *Агнцем Божим* називають смиренну, покладисту людину, яка покійно приймає усі скорботи життя.

Пожежі, загибель, руйнування пророкує Священна Книга людям. Чашу гніву Господнього вилюють на людей ангели, і знову обрушаться на рід людський хвороби, посухи, кров потече в ріках замість води. Фразеологізм *чаша гніву (чаша терпіння)* означає, що немає більше сил терпіти, зносити щонебудь. Після нещастя і суду Божого наступить Царство Ісуса Христа (додаток 10). Із престолу його вийде чиста ріка живої води – *ріка життя*, джерело благодаті Божої, благополуччя.

Усього Старий і Новий Заповіти містять більше двох сотень фразеологізмів. Старозаповітні та новозаповітні біблійні фразеологізми містяться в таблиці 1.

Таблиця 1. Старозаповітні та новозаповітні біблійні фразеологізми.

Старозаповітні фразеологізми	Новозаповітні фразеологізми
порох земний	дарунки волхвів

за образом і подобою	віфлеємська страта
від Адама і Єви	ірод триклятий
заборонений плід	не хлібом єдиним
первородний гріх	сіль землі
каїнова печать	продати за тридцять срібників
всесвітній потоп	поцілунок іуди
волаючий гріх	вік Христа
кожної тварі по парі	муки Христові
ноїв ковчег	терновий вінець
неприкрите хамство	умивати руки
говорити на різних мовах	хома невіруючий
вавилонська вежа	до кінця віку
вавилонське стовпотворіння	альфа й омега
соляний стовп	таємниця за сімома печатками
содом і гоморра	Агнець Божий
кара єгипетська	чаша гніву
манна небесна	чаша терпіння
чекати як манни небесної	ріка життя
харчуватися манною небесною	страшний суд
козел відпущення	кінець світу
валаамова ослиця	шлях на Голгофу
земля обітована	вдовина лепта
ієрихонська труба	наріжний камінь
самсонова сила	заблукана вівця
сильний як Самсон	нести свій хрест
соломонове рішення	друге пришествя
мудрість соломонова	багато кликаних, мало обраних
колос на глиняних ногах	судний день

2. Семантичний аспект біблійних фразеологізмів.

2.1. Біблійні фразеологізми, вжиті в Святому Письмі в прямому значенні і переосмислені читачами.

Біблійні фразеологізми семантично можна розділити на ті, що мають пряме значення, і ті, що мають переносне значення. Протягом віків при збереженні форми біблійних виразів значення багатьох з них змінилося. Семантична трансформація сприяє фразеологізації біблійних словосполучень. В українській мові переосмисленню стійких сполучень, джерелом яких є Біблія, може сприяти наявність у біблійних фразеологізмах церковнослов'янізмів, первинне значення яких забувається.

Таке переосмислення відбулося із фразеологізмом *темнота безпросвітна* [4. Євангеліє від Матвія 22:13], що спочатку означав зовнішню тьму, куди потрапляли грішники, а тепер цей вираз означає суцільну темноту.

Велика кількість фразеологічних зворотів в українській мові виникла на основі біблійних образів і ситуацій шляхом їх переосмислення. Так, фразеологізм *блудний син* виник на основі притчі, яка міститься в Євангелії від Луки: «У чоловіка одного було два сини. І молодший із них сказав батькові: «Дай мені, батьку, належну частину маєтку!» І той поділив між ними маєток. А по небагатьох днях зібрав син молодший усе та й подався до далекого краю, і розтратив маєток свій там, живучи марнотратно. А як він усе прожив, настав голод великий у тім краї, - і він став бідувати. І пішов він тоді і пристав до одного з мешканців тієї землі, а той вислав його на поля своїх пасти свиней. І бажав він наповнити шлунка свого хоч стручками, що їли їх свині, та ніхто не давав їх йому. Тоді він спам'ятався й сказав: «Скільки в батька мого наймитів мають хліба аж надмір, а я отут з голоду гину! Устану, і піду я до батька свого, та й скажу йому: «Прогрішився я, отче, проти неба та супроти тебе...Недостойний я вже зватися сином твоїм; прийми ж мене, як одного з своїх наймитів...» І, вставши, пішов він до батька свого. А коли він ще далеко

був, його батько вгледів його і переповнився жалем: і побіг він, і кинувсь на шию йому, і зачав цілувати його!.. І озвався до нього той син: «Прогрішився я, отче, проти неба та супроти тебе, і недостойний вже зватися сином твоїм...» А батько рабам своїм каже: «Принесіть негайно одержу найкращу і його зодягніть, і персня подайте на руку йому, а сандалі на ноги. Приведіть теля вгодоване та заколіть, –будемо їсти й радіти, бо це син мій був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся!» І почали веселитись вони.

А син старший його був на полі, і коли він ішов й наближався до дому, почув музику та танці, і покликав одного із слуг і спитав: «Що це таке?» А той йому каже: «То вернувся твій брат, і твій батько звелів заколотити теля відгодоване, – бо ж здоровим його він прийняв». І розгнівався той, і ввійти не хотів. Тоді вийшов батько його й став просити його... І сказав він йому: «Ти завжди зо мною, дитино, і все моє – то твоє! Веселитись та тішитись треба було, бо цей брат був мертвий – і ожив, був пропав – і знайшовся!» [4. Євангеліє від Луки 15: 11-32].

Отже, переосмисливши цю притчу, люди кожного, хто збивається на манівці, а потім повертається на шлях істинний, називають *блудним сином*.

Широко відомим є фразеологізм *нести хрест*, який означає переживати великі труднощі, незгоди, страждання. Виник він на основі переосмислення біблійних розповідей про муки Ісуса Христа.

У Євангеліє від Марка є розповідь про бідну вдову. Ісус сидів у храмі навпроти скарбниці і дивився, як «народ мідяки до скарбниці вкидає. І багато заможних укидали багато. І підійшла одна вбога вдовиця, і поклала дві лепти, цебто гріш. І покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: «Поправді кажу вам, що ця вбога вдовиця поклала найбільше за всіх, хто клав у скарбницю. Бо всі клали від лишка свого, а вона поклала з убогства свого все, що мала, - свій прожиток увесь» [4. Євангеліє від Марка 12:41-44]. Внаслідок переосмислення цієї ситуації і виник фразеологізм *вдовина лепта*, що означає щедрість людини, яка не відзначається особливими статками.

У Євангелії від Матвія Ісус закликає дітей Божих остерігатися брехливих пророків, які приходять «в одежі овечій, а всередині – хижі вовки» [4. Євангелії від Матвія 7:15]. Таким чином, фразеологізм *вовк в овечій шкурі* з'явився на підставі переосмислення згаданих біблійних рядків.

Фразеологізм *голуб миру* теж виник на основі біблійних ситуацій, описаних у чотирьох Євангеліях. Коли Ісус Христос у тридцятирічному віці прийняв водне хрещення, то на нього зійшов Святий Дух у вигляді білого голуба. Святий Дух символізує мир Божий у душах людей. З тих пір голуб і є символом миру.

Істинний смисл фразеологізму *давати жару* теж зазнав певного переосмислення. У сучасному варіанті *давати жару* означає дуже сварити, провчати кого-небудь, хоча в Біблії як першоджерелі значення його було зовсім іншим: «Якщо голодує твій ворог – нагодуй його хлібом, а як спрагнений він – водою напій ти його, бо цим пригортаєш ти жар на його голову, і Господь надолужить тобі» [4. Книга Приповістей Соломонових 25:21-22]. Отже, жар у даному випадку означає сором, розкаяння за недобре ставлення до кого-небудь.

У Євангеліє від Матвія є притча про таланти. Один господар роздав своїм рабам таланти: першому – п'ять талантів, другому – два, а третьому – один. Кожному дав відповідно до його сили, а сам вирушив у далеку мандрівку. Раб, що отримав п'ять талантів, добросовісно трудився і придбав ще п'ять. Другий раб теж використав свої таланти для справи і здобув ще два. Той же раб, що отримав один талант, закопав його в землю, щоб не згубити. Коли повернувся господар, він щедро винагородив перших двох рабів, а третього прогнав. А в мові на основі цієї притчі з'явився фразеологізм з переосмисленим значенням – *закопати свій талант*.

Широко відомий в сучасній українській мові фразеологізм *плювати в обличчя*, що означає виявляти зневагу, презирство до кого-небудь. Він з'явився в результаті переосмислення біблійної розповіді про те, як плювали в обличчя Ісуса Христа, коли знущалися з нього перед тим, як розп'ясти: «Тоді стали

плювати на обличчя Йому, та бити по щоках Його, інші ж киями били, і казали: «Пророкуй нам, Христе, хто то вдарив тебе?» [4. Євангелія від Матвія 26:67].

У багатьох книгах Біблії описуються епізоди жертвоприношень: Вихід 5:17, Левит 1:2, Числа 15:3, Книга приповістей Соломонових 15: 8, Книга псалмів 15: 6, Послання до євреїв 10:12, 13: 15. *Приносити жертву* за Святим Письмом – це виявляти подяку Богові. У старозаповітні часи жертвою, як правило, була тварина без вад: «Якщо жертва його – цілопалення з худоби великої, то нехай принесе його, самця безвадного...І покладе він руку свою на голову цілопалення, - і буде йому дано вподобання на очищення від гріхів його» [4. Левит 1: 3-4]. За Новим Заповітом принесення жертв має зовсім інший характер: «Отож, завжди приносимо Богові жертву хвали, цебто плід уст, що ім'я Його славлять. Не забувайте ж про добродійність і спільність, бо жертви такі вгодні Богові» [4. Послання до євреїв 13:15]. Значення фразеологізму *приносити жертву* в сучасній українській мові переосмислене: приносити жертву означає відмовлятися від чогось чи когось, жертвувати чим-небудь чи ким-небудь задля іншої людини чи якоїсь мети.

У минулі віки серед євреїв був звичай посипати голову попелом з метою вияву своїх глибоких страждань чи щирого покаяння, аби Бог побачив їхнє горе й покору і змилосердився над ними. У наш час фразеологізм *посипати попелом голову* означає вдаватися в жалобу, тугу, втрачати мужність, надію.

У Книзі пророка Ісаї, 2:4, написано: «І перекують мечі свої на рала і списи свої на серпи, не здійме меча народ і не будуть більше воювати». У сучасній мові вислів *перекувати мечі на рала* теж означає роззброїтись, відмовитися від войовничих намірів.

2.2. Біблійні фразеологізми, вжиті в переносному значенні.

Серед біблійних фразеологізмів є багато таких, які вже в текстах Святого письма вживаються в переносному значенні. У Біблії вираз *камінь спотикання* означає самого Ісуса Христа. Для багатьох людей Ісус став *каменем спотикання* і *скелею спокуси*, бо вони, «знаючи» із тлумачень книжників і фарисеїв про те, як повинен прийти Месія, не прийняли його, коли він з'явився не так, як того очікували. Отже, своїм неприйняттям Сина Божого вони спотикнулися об Істину – самого Ісуса: «...вони бо спіткнулись об камінь спотикання, як написано: «Ось Я кладу на Сіоні камінь спотикання та скелею спокуси, і кожен, хто вірує в Нього не посоромиться!» [4. Послання Апостола Павла до римлян 9:32-33]. *Каменем спотикання* називають велику перепону, перешкоду.

У Євангелії від Матвія Ісус говорить учням: «Не давайте святого псам, і не розсипайте перел своїх перед свиньми, щоб вони не потоптали їх ногами своїми, і, обернувшись, щоб не розшматували й вас...» [4. Євангелії від Матвія 7:6], що означає не проповідувати Слова Божого людям, які не хочуть Його слухати. Фразеологізм *кидати перла перед свиньми* означає говорити щонебудь людям, які не можуть зрозуміти й оцінити того, що їм кажуть.

У Першому посланні апостола Павла до Тимофія йдеться: «Бо корінь усього лихого – то грошолюбство, якому віддавшись,.. відбилися від віри й поклали на себе великі страждання» [4. 1 Тим. 6:10]. Таким чином, джерелом фразеологізму *корінь зла*, який означає основу, причину якого-небудь нещастя, теж є Біблія. У Святому Письмі, як і в сучасній мові, вираз вжитий у переносному значенні.

Фразеологізм *лізти на рожен* означає чинити ризиковано, наперед знаючи про невдачу, поразку. Він двічі вживається у Святому Письмі. Коли Савл переслідував учнів Христа, по дорозі до Дамаска його несподівано осяяло світло з неба. Злякавшись, він повалився на землю і почув голос, звернений до нього: «Савле, Савле, чому ти Мене переслідуєш?.. Я Ісус... важко тобі йти

проти рожна» [4. Діяння Святих Апостолів 9:4-5]. Людина, яка бореться з тим, що не може перемогти, *лізе на рожен* і обов'язково зазнає краху.

Також у переносному значенні у тексті Святого Письма вживається фразеологізм *пестити вуха*: «Настане бо час, коли здорової науки не будуть триматись, але за своїми пожадливостями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещували» [4. 2. Тим. 4:3]. Цей біблійний вираз означає не говорити потрібну, зцілюючу, направляючу правду, а говорити те, що приємне для слуху.

Досить відомий фразеологізм *посіяти ворожнечу*, що означає посварити кого-небудь із кимось, нацькувати когось. У Біблії про це йдеться в Книзі приповістей Соломонових: «Людина нікчемна, чоловік злочинний, він ходить з лукавими устами, він моргає очима своїми, в його серці лукавство виорює зло кожночасно, ворожнечу розсіває, – тому нагло приходить погибель його...» [4. Пр.6: 12-15].

Коли людина хоче нанести серйозний удар чому-небудь, підірвати основи чогось, кажуть, що вона *пробиває пролом*. В давні часи навколо міст будувалися великі мури з метою оборони та успішного ведення війни. Завдяки цьому таке місто дуже часто важко було завоювати іншим способом, окрім того як пробити в стіні пролом. В духовному новозаповітному смислі *пробивати пролом* означає силою віри в Ісуса Христа нанести серйозний удар гріху, який скував рід людський: «Спокійний я був, – та тремтячим мене Він зробив... Він робить пролом на проломі в мені... хоч насильства немає в долонях моїх, і чиста молитва моя!» [4. Книга Йова 16:12-17].

Фразеологізм *пройти крізь вушко голки* означає зробити, вчинити щось неймовірне, дуже складне для здійснення. Він згадується в Євангелії від Матвія: «Поправді кажу вам, що багатому трудно увійти в Царство Небесне. Іще вам кажу: «Верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому в Боже Царство увійти» [4. Євангеліє від Матвія 19:23-24]. У ті часи, коли міста були обнесені високими мурами, біля великої вхідної брами знаходилася маленька хвірточка, через яку міг пройти верблюд, коли з нього знімали всяку поклажу і ставили його на коліна. Цю ситуацію Господь зробив символом

спасіння для багатих: коли вони будуть на колінах йти вузькою стежиною Божої істини, коли знімуть із свого серця груз турбот про своє багатство, зможуть *пройти крізь вушко голки* в Царство Небесне.

Біблійний фразеологізм *тверда рука* означає розумне, непохитне керівництво: «І сів Соломон на престолі Давида, батька свого, і царювання його було дуже твердим» [4. Третя книга Царств 2:12]. У сучасному розумінні *тверда рука* – це здатність підкоряти своїй волі інших, вміння організовувати, вести за собою.

Джерелом фразеологізму *тверде слово* теж є Біблія. У Посланні до євреїв написано: «...бо те слово, що сказали його Анголи, було тверде...» [4. Послання до євреїв 2:2]. Сьогодні ж *тверде слово* – це обіцянка, що не розходиться з ділом.

Коли чому-небудь настає кінець, кажуть: *увалася нитка*. У Книзі Еклезіястовій написано: «...і нитка потрійна не скоро порветься!» [4. Книга Еклезіястова 4:12], що в духовному смислі означає: щоб нитка не рвалася, потрібно її скрутити втриє.

Фразеологізм *братися за розум* впливає з багатьох біблійних епізодів: Книга Приповістей Соломонових 4:1, 4:5, 9:10, 15:32, 23:23; Послання Апостола Павла до римлян 1:28; Книга Пророка Даниїла 12:3. У сучасній українській мові цей фразеологізм означає починати діяти розумно.

Коли Ісуса Христа після Його смерті на хресті поклали в печері, жінки-мироносиці приготували для намазування тіла пахощі й миро [4. Луки 23:55–56]. У наш час миро як маслянисту рослину з дуже стійким ароматом використовують під час церковного таїнства миропомазання – благословляють прихожан, змазуючи миром їхні лоби. Про людей, яких об'єднує якась спільна риса (частіше негативна), іронічно кажуть: усі вони *одним миром мазані*.

Біблійні фразеологізми, класифіковані за семантичним принципом, містяться в таблиці 2.

Таблиця 2. Семантичний принцип класифікації біблійних фразеологізмів.

Фразеологізми, вжиті в прямому значенні і переосмислені читачами	Фразеологізми, вжиті в переносному значенні
темнота безпросвітна	камінь спотикання
блудний син	кидати перла перед свинями
нести хрест	корінь зла
вдовина лепта	лізти на рожен
вовк в овечій шкурі	пестити вуха
голуб миру	посіяти ворожнечу
давати жару	пробивати пролом
закопати свій талант	пройти крізь вушко голки
плювати в обличчя	тверда рука
приносити жертву	тверде слово
посипати попелом голову	урвалася нитка
египетська робота	братися за розум
живе слово	вилазити боком
каменя на камені не лишити	гірка чаша
перекувати мечі на рала	одним миром мазані

3. Цитатні та ситуативні біблійні фразеологізми.

За принципом співвідношення з текстом Біблії фразеологізми можна класифікувати як цитатні та ситуативні (таблиця 3). Цитатні фразеологізми є елементом біблійного тексту: *камінь спотикання* [4. Ісаїя 8, 14; Римлянам 9, 14], *ім'я їм леґіон* [4. Євангеліє від Луки 8, 30; Євангеліє від Марка 5, 9], *хто взяв меч, від меча й загине* [4. Євангеліє від Матвія 26, 52].

З переказами про Ісуса Христа, який, перебуваючи в Єрусалимі, пророкував: «Надійдуть ті дні, коли з того, що бачите, не зостанеться й каменя на камені, який не зруйнується» [4. Євангеліє від Луки 21, 6], пов'язаний фразеологізм *не зостанеться каменя на камені*, який можна розглядати як класичний приклад цитатного біблійного фразеологізму.

Ситуативні фразеологізми в точній формі не виступають у тексті Святого Письма, але кожен із них стосується конкретної ситуації, описаної в Біблії. Так, раніше згаданого вислову *ноїв ковчег* у тексті Святого писма не знайти, але у Книзі Буття [4. 6, 7] говориться про *всесвітній потоп*, про Ноя та побудований ним ковчег. Біблійні фразеологізми *воскресіння Лазаря* [4. Євангеліє від Івана 11, 38-44], *кари єгипетські* [4. Вихід 7, 20-21], *блудний син* [4. Євангеліє від Івана 15, 11-32] також належать до групи ситуативних фразеологізмів.

«Хто працювати не хоче, – нехай він не їсть», – ідеться у Біблії [4. 2 Солунянам 3, 10] і далі: «Таким ми наказуємо..., щоб мовчки вони працювали та власний хліб їли [4. 2 Солунянам 13, 12]. *Хто не працює, той не їсть* – таке сучасне звучання цього ситуативного біблійного фразеологізму.

Суттєво, що між цитатними й ситуативними біблійними фразеологізмами відсутнє виразне розмежування. У контекстуальних (цитатних) фразеологізмах можуть із часом змінюватися окремі слова, граматичні форми тощо, й вони переходять у ситуативні, як-от: вислів *колоду у чужому оці бачити* виник із біблійної цитати: «Лицеміре, вийми перше колоду із власного ока, а потім побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого» [4. Євангеліє від Матвія 7, 5]. *Око брата твого* замінили *чужим оком*; *колоду* нерідко замінюють *соломкою*.

Фразеологізм *голос вопіючого в пустелі*, що є закликом звернути увагу на важливу подію, у сучасній мові функціонує в декількох нових формах: *голос волаючого в пустині*, *голос волаючого в пустелі*. Біблія розповідає, що один із пророків волав у пустелі до ізраїльтян, щоб вони приготували шлях Богові. Але його благання залишилося голосом волаючого в пустелі, бо ізраїльтяни не прислухались до цього заклику [4. Ісаїя 40:3, Євангеліє від Матвія 3:3, Євангеліє від Марка 1:3, Луки 3:4].

Ісуса Христа, відповідно до закону Римської імперії, було розп'ято на хресті. Місцем страти стала Голгофа — пагорб на околиці Єрусалима [4. Євангеліє від Матвія 27:31–38]. Туди піднявся Ісус, несучи на Собі важкий хрест, як і всі, кого засуджували до смерті.

Так народився вислів *іти на Голгофу*, що означає: іти на важку, часом безнадійну справу, страждання за когось.

Таблиця 3. Співвідношення фразеологізмів з текстом Біблії.

Цитатні	Ситуативні
не зостанеться каменя на камені	хто не працює, той не їсть
колоду у чужому оці бачити	голос волаючого в пустелі
камінь спотикання	воскресіння Лазаря
ім'я їм легіон	кари єгипетські
хто взяв меч, від меча й загине	блудний син
кинути камінь	усякої тварі по парі
прихилити голову	дурнів не сіють, не орють, вони самі родяться
не поворухнути пальцем	ноїв ковчег
кесарева кесарю	лікарю, вилікуй самого себе
закопувати в землю свій талант	не копай іншому яму, бо сам впадеш
скрегіт зубів	лишатися в боргу

багато кликаних, мало обраних	розпускати плітки
блажен, хто вірує	сам за себе говорить
до других півнів	стояти на правильному шляху
ріг достатку	іти на Голгофу

4. Синтаксичний принцип класифікації біблійних фразеологізмів.

Серед біблійних фразеологізмів є вирази як номінативного характеру, що є сполученням слів, ідентичним лише певній частині речення, так і вирази комунікативного характеру, що становлять собою предикативні сполучення, рівноцінні реченню, й виражають те чи інше судження (таблиця 4). Як стверджує мовознавець М. Шанський, «характером зв'язків слів, що входять до їх складу, і загальним значенням такі фразеологічні вирази нічим не відрізняються від вільних словосполучень і речень. Специфікою їх є те, що вони не створюються мовцями, а відтворюються, як готові структурні і значеннєві одиниці» [3].

Фразеологізми в реченні сприймаються як один член речення. Однак не всі біблійні фразеологізми можна однозначно віднести до певних членів речення. Це передусім стосується тих фразеологізмів, які мають форму предикативних сполучень, тобто в складі яких є підмет і присудок чи лише присудок.

Таблиця 4. Номінативні та комунікативні біблійні вислови.

Номінативні	Комунікативні
Боже Дитя	мир дому цьому
віфлеємська зірка	хай обмине мене чаша сія
народ Божий	маємо те, що маємо

язичницький народ	мова премудрих - ліки
наречений крові	милостивий до вбогого позичає Господу
жорстоке серце	не сотвори собі кумира
добрий самарянин	воздам кожному за справи його
праведний суд	менший благословляється більшим
судний день	для чистих все чисте
тернистий шлях	нести свій хрест
заблукана вівця	нема пророка у своїй країні
наріжний камінь	дерево з плоду свого пізнається
марнота марнот	чим серце наповнене, те говорять уста
друге пришествя	пора розкидати каміння, пора і збирати
дерево пізнання добра і зла	хто стукає, тому відчиняють
цап офірний	що посієш, те й пожнеш

5. Вправи на використання біблійних фразеологізмів.

5.1. Вправи до розділів «Фонетика», «Графіка», «Орфоепія».

Вправа 1. У яких фразеологізмах кількість звуків відповідає кількості букв?

Каїнова печать, волаючий гріх, ноїв ковчег, вавилонська вежа, соляний стовп, земля обітована, ієрихонська труба, манна небесна, сіль землі, віфлеємська зірка.

Вправа 2. Назвіть голосні та приголосні звуки у фразеологізмах.

Порох земний, первородний гріх, неприкрите хамство, самсонова сила, дарунки волхвів, умивати руки, чаша гніву, скрегіт зубів, ріка життя.

Вправа 3. Прочитайте фразеологізми. Затранскрибуйте виділені слова.

Мудрість соломонова, ірод *триклятий*, не хлібом *єдиним*, соломонове *рішення*, терновий *вінець*, *альфа* й *омега*, чаша *терпіння*, кинути *камінь*, плювати в *обличчя*.

Вправа 4. Запишіть фразеологізми. Поставте наголос у словах.

Поцілунок іуди, віфлеємська страта, муки Христові, колос на глиняних ногах, продати за тридцять срібників, земля обітована, соляний стовп, вдовина лепта, до других півнів, добрий самарянин.

Вправа 5. Запишіть фразеологізми з поділом на склади.

Язичницький народ, праведний суд, жорстоке серце, темнота безпросвітна, камінь спотикання, корінь зла, посіяти ворожнечу, пестити вуха, пробивати пролом.

Вправа 6. Запишіть фразеологізми в алфавітному порядку.

Порох земний, заборонений плід, первородний гріх, каїнова печать, волаючий гріх, ноїв ковчег, неприкрите хамство, вавилонська вежа, вавилонське стовпотворіння, соляний стовп, кара єгипетська, манна небесна, козел відпущення, валаамова ослиця, земля обітована, ієрихонська труба, самсонова сила, соломонове рішення, мудрість соломонова, валтасарів бенкет.

Вправа 7. Запишіть фразеологізми, у яких відбувається асиміляція приголосних звуків.

Вавилонська вежа, неприкрите хамство, розпускати плітки, темнота безпросвітна, єгипетська робота, заборонений плід, дарунки волхвів, продати за тридцять срібників, до кінця віку, голуб миру.

Вправа 8. Прочитайте. У яких із поданих фразеологізмів відбувається наближення голосних звуків? Чому?

Темнота безпросвітна, камінь спотикання, блудний син, кидати перла перед свинями, нести хрест, вдовина лепта, лізти на рожен, вовк в овечій шкурі, пестити вуха, пробивати пролом, тверда рука, посипати попелом голову, урвалася нитка, єгипетська робота, живе слово, каменя на камені не лишити.

5.2. Вправи до розділу «Орфографія».

Вправа 1. Запишіть фразеологізми, умотивуйте використання великої чи малої літери.

Від А(а)дама, Н(н)оїв ковчег, К(к)каїнова печать, В(в)авилонська вежа, С(с)одом і Г(г)гоморра, кара Є(є)єгипетська, В(в)алаамова ослиця, І(і)єрихонська труба, С(с)амсонова сила, сильний як С(с)амсон, С(с)оломонове рішення, мудрість С(с)оломона, В(в)алтасарів бенкет, В(в)іфлеємська страта, І(і)род триклятий, поцілунок І(і)уди, вік Х(х)риста, муки Х(х)ристові, Х(х)ома невірющий, А(а)гнець Б(б)ожий, Б(б)оже Д(д)итя.

Вправа 2. Запишіть, вставляючи, де потрібно, м'який знак чи апостроф. Поясніть їх уживання/невживання.

Добрий самар...янин, язичниц...кий народ, віфлеємс...ка зірка, мен...ший благословляєт...ся біл...шим, єгипетс...ка робота, вавилон...с...ка вежа, сил...ний як Самсон, мудріс...т... Соломонова.

Вправа 3. Запишіть фразеологізми, вставляючи пропущені букви. Обґрунтуйте подвоєння приголосних.

Вавилонське стовпотворін...я, содом і гомор...а, манна небесна, козел відпущен...я, земля обітован...а, соломонаве рішен...я, мудріст...ь соломонава, чаша терпін...я, ріка жит...я, вдовин...а лепта, плювати в облич...я, порох земн...ий, заборонен...ий плід, солян...ий стовп.

Вправа 4. Запишіть фразеологізми, вставивши пропущені букви. Поясніть правопис голосних.

Т...мнота б...зпросвітна, вдов...на л...пта, лізти на рож...н, вовк в ов...чій шкурі, п...ст...ти вуха, проб...вати пролом, тв...рда рука, камінь спот...кання, блудний с...н, к...дати п...рла перед св...нями, н...сти хр...ст, пос...пати поп...лом голову, урвалася н...тка, єгип...тська робота, ж...ве слово, кам...ня на кам...ні не л...шити.

Вправа 5. Прочитайте фразеологізми. Запишіть, розкриваючи дужки. Поясніть правопис слів.

(При)хилити голову, (не)поворухнути пальцем, (за)копувати (в)землю талант, кожної тварі (по)парі, (роз)пускати плітки, темнота (без)(про)світна, (до)других півнів, (про)бивати пролом, (про)йти крізь вушко голки, (по)сіяти ворожнечу, лізти (на) рожен, (не)сотвори собі кумира, каменя (на)камені (не)лишити.

Вправа 6. Прочитайте фразеологізми. Випишіть слова, у яких можливе чергування голосних чи приголосних звуків.

Приносити жертву, Боже Дитя, наречений крові, вилазити боком, посипати попелом голову, колос на глиняних ногах, сіль землі, вік Христа, муки Христові, умивати руки, ріка життя, порох земний, первородний гріх, ноїв ковчег.

Вправа 7. Прочитайте фразеологізми. Назвіть вивчені орфограми.

Віфлеємська страта, ірод триклятий, сіль землі, продати за тридцять срібників, поцілунок іуди, вік Христа, муки Христові, терновий вінець, умивати руки, хома невіруючий, до кінця віку, таємниця за сімома печатками, чаша терпіння, ріка життя.

5.3. Вправи до розділів «Лексикологія», «Фразеологія».

Вправа 1. Установіть відповідність між фразеологізмом та його значенням.

Фразеологізми	Значення фразеологізмів
альфа і омега	неважливе, другорядне
сіль землі	початок і кінець
блудний син	розкаяний і повернений
марнота марнот	найцінніший чи найважливіший

Вправа 2. Установіть відповідність між початком фразеологізму та його продовженням.

Початок фразеологізму	Продовження фразеологізму
египетська	сурма
заблукана	кара
ієрихонська	межа
вавилонська	вівця

Вправа 3. На місці крапок уставте фразеологічні звороти із довідки.

... – означає перетерпіти всі випробування, усі неприємності. Заздрісну, злу людину, яка приховує свої лихі наміри під маскою добропорядності, називають

Даремний заклик до кого-небудь, залишений без уваги, – це – не використати свої можливості, втратити їх.

Довідка: закопати талант у землю, вовк в овечій шкірі, голос волаючого в пустелі, випити гірку чашу.

Вправа 4. Знайдіть у кожному рядку «зайвий» фразеологізм. За яким принципом ви діяли?

- 1) Зарубати на носі, іти на Голгофу, манна небесна, одним миром мазані.
- 2) Тернистий шлях, всесвітній потоп, езопівська мова, за сімома печатками.
- 3) Содом і гоморра, хома невіруючий, іудин поцілунок, перша ластівка.
- 4) Нести свій хрест, перекувати мечі на рала, нема пророка у своїй країні, майстер своєї справи.

Вправа 5. Розташуйте фразеологізми відповідно до послідовності біблійних подій. Поясніть значення кожного фразеологізму.

Ноїв ковчег, всесвітній потоп, від Адама і Єви, первородний гріх, каїнова печать, терновий вінець, манна небесна, земля обітована, соляний стовп.

5.4. Вправи до розділів «Словотвір», «Будова слова».

Вправа 1. Запишіть, розкривши дужки.

(Ной) ковчег, (Вавилон) вежа, (сіль) стовп, манна (небесна), (Валаам) ослиця, (Ієрихон) труба, (Самсон) сила, (Соломон) рішення, (Валтасар) бенкет, (терен) вінець.

Вправа 2. Знайдіть у кожній групі зайвий фразеологізм. За яким принципом діяли?

Умивати руки, поцілунок Іуди, вік Христа. Сіль землі, віфлеємська страта, хома невірющий. Ріка життя, прихилити голову, темнота безпросвітна. Тверда рука, голуб миру, нести хрест.

Вправа 3. Визначте, яким способом утворені похідні слова в кожному фразеологізмі.

Віфлеємська зірка, язичницький народ, наречений крові, добрий самарянин, праведний суд, судний день, тернистий шлях, заблукана вівця, наріжний камінь, цап офірний, темнота безпросвітна, прихилити голову.

5.5. Вправи до розділу «Морфологія».

Вправа 1. Зробіть частиномовний аналіз фразеологізмів.

Мир дому цьому; хай обмине мене чаша сія; маємо те, що маємо; мова премудрих – ліки; милостивий до вбогого позичає Господу; не сотвори собі кумира; воздам кожному за справи його; менший благословляється більшим; для чистих все чисте.

Вправа 2. Визначте відмінок, рід та число іменників у поданих фразеологізмах.

Не зостанеться каменя на камені, колоду у чужому оці бачити, камінь спотикання, ім'я їм легіон, кинути камінь, прихилити голову, не поворухнути пальцем, кесареве кесарю, закопувати в землю свій талант, скрегіт зубів, до других півнів, ріг достатку.

Вправа 3. Запишіть фразеологізми, поставивши слова у потрібній граматичній формі.

Голос (волаючий) в (пустеля), воскресіння (Лазар), кари (єгипетська), усякої (твар) по (пара), не копай (інший) яму, лишатися в (борг), розпускати (плітки), стояти на (правильний) (шлях), іти на (Голгофа).

Вправа 4. Прочитайте. Назвіть у фразеологізмах іменники – назви істот та неістот.

Ноїв ковчег, неприкрите хамство, соляний стовп, козел відпущення, валаамова ослиця, земля обітована, ієрихонська труба, самсонова сила, вовк в овечій шкурі, лепта вдовиці, хома невіруючий.

Вправа 5. Прочитайте фразеологізми. Назвіть вид дієслів.

Розпускати плітки, пробивати пролом, пройти крізь вушко голки, посіяти ворожнечу, лізти на рожен, не сотвори собі кумира, каменя на камені не лишити, прихилити голову, не поворухнути пальцем, закопувати в землю талант.

Вправа 6. Прочитайте. Назвіть числівники у фразеологізмах. Визначте їх розряд та граматичну форму.

За сімома печатями, друге пришестя, ірод триклятий, до других півнів, первородний гріх, тридцять срібників.

Вправа 7. Запишіть фразеологізми. Визначте розряди займенників, ужитих у них.

Мир дому цьому; хай обмине мене чаша сія; маємо те, що маємо; не сотвори собі кумира; воздам кожному за справи його; для чистих усе чисте; усякої тварі по парі; блажен, хто вірує; закопати свій талант.

5.6. Вправи до розділів «Синтаксис», «Пунктуація».

Вправа 1. Запишіть фразеологізми. Які з них містять спонування до дії?

Нести свій хрест; нема пророка у своїй країні; дерево з плоду свого пізнається; чим серце наповнене, те говорять уста; хай обмине мене чаша сія; пора розкидати каміння, пора і збирати; хто стукає, тому відчиняють; не сотвори собі кумира; що посієш, те й пожнеш.

Вправа 2. Прочитайте тексти. Якими членами речення виступають фразеологічні звороти? Поясніть уживання розділових знаків.

1) У стародавній Месопотамії було місто Вавилон. За біблійною розповіддю, після *всесвітнього потопу* люди вирішили без благословення Бога прославити себе, побудувавши цегляну вежу аж до неба. Ображений зухвальством людей, Бог покарав їх. Він змішав мови будівничих, і люди перестали розуміти одне одного. Вислів *вавилонське стовпотворіння* вживається на позначення безладу, галасу, метушні, а також справи, яка не буде завершена.

2) Майже дві тисячі років тому з'явився вираз *вдовина лепта*. Лепта — це дрібна монета у Стародавній Греції. Багаті люди часто жертвували у скарбницю Єрусалимського храму. Щедрі внески багатих, які жертвують, не зменшуючи свого статку, протиставлені скромному внеску бідної вдови. Вона віддала все, що мала, — дві лепти.

3) У книзі Буття говориться, що Адамові і Єві, першим людям, які жили в раю, Бог дозволив споживати все, крім плодів одного дерева, яке росло посередині раю і називалося *деревом пізнання добра і зла*. Диявол у образі змія підмовив Єву скуштувати заборонений плід. Єва дала цей їсти й Адаму. Бог розгнівався не тільки на Адама та Єву, що вони порушили заборону, а й на все майбутнє людство, яке пішло від Адама і Єви, — і вигнав їх із раю. Це порушення було *первородним гріхом*.

4) У Євангелії написано: «Стережіться лжепророків, що приходять до вас в одежі овечій, а всередині — хижі вовки». *Вовк в овечій шкурі* — це заздрісна, зла людина, що приховує свої хижі наміри під маскою порядності.

Вправа 3. Прочитайте та запишіть. Поставте розділові знаки.

П'ята Заповідь Божа гласить *Шануй батька свого та матір свою* щоб продовжились дні твої на землі яку Господь Бог твій дає тобі. Юда Іскаріот продавши свого Вчителя за *тридцять срібняків* попередив первосвящеників Кого я поцілую то Він берить Його й обережно ведить.

Вправа 4. Прочитайте текст і виконайте завдання.

Бог, розгнівавшись на людей за їхні гріхи, задумав покарати всіх, крім праведного Ноя. Бог звелів Ною побудувати ковчег і розмістити там усіх тварин по парі. Сорок днів і сорок ночей не переставав іти дощ. Врятувалися лише мешканці корабля. Згодом потомство Ноя заселило землю, а від представників тваринного світу розмножилися нові тварини. Так з'явилися фразеологізми *всесвітній потоп* та *ноїв ковчег*.

1) Поясніть розділові знаки в першому реченні.

2) Поясніть наявність апострофа у слові *з'явилися* і відсутність його у слові *врятувалися*.

3) Поясніть правопис слова *Ной* і фразеологізма *ноїв ковчег*.

4) Якими членами речення виступають фразеологізми в останньому реченні?

Висновки

1. З генетичної точки зору біблійні фразеологізми класифікуються на старозаповітні та новозаповітні.
2. З семантичної точки зору значна кількість біблійних фразеологізмів зберегла своє первісне значення, але є й такі, значення яких переосмислене.
3. Серед біблійних фразеологізмів є вирази номінативного та комунікативного характеру.
4. Більшість біблійних фразеологізмів є цитатами із Святого Письма, тому їх можна назвати цитатними.
5. Частина фразеологізмів дослівно в Біблії не зустрічається, але відтворює певну ситуацію, описану в Святому Письмі. Це вторинні біблеїзми, або ситуативні.
6. Усього Старий і Новий Заповіти містять більше двох сотень фразеологізмів.

Список використаних джерел

1. <http://www.ukrlit.net/>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
3. <http://studopedia.com.ua/>

4. Біблія:

Книги Старого Заповіту (Перша книга Мойсеєва: Буття, Друга книга Мойсеєва: Вихід, Третя книга Мойсеєва: Левит, Книга Суддів, Книга Приповістей Соломонових, Книга Екклезіястова, Книга пророка Ісаї);

Книги Нового Заповіту (Євангеліє від св. Матвія, Євангеліє від св. Марка, Євангеліє від св. Луки, Євангеліє від святого Іоана, Перше послання святого апостола Павла до Тимофія, Друге послання святого апостола Павла до Тимофія, Послання до євреїв, Об'явлення святого Іоана Богослова).

Короткий словник біблійних термінів

- Агнець** - ягня.
- Ангел** - в християнській, мусульманській і юдейській релігіях: надприродна істота, посередник між Богом і людьми, виконує волю Бога.
- Апокаліпсис** - кінець світу, також часто вживають як синонім слово «армагеддон» (остання битва, у якій гине світ).
- Апостол** - у Новому Заповіті звання дванадцяти найближчих послідовників, учнів Ісуса Христа.
- Біблія** - книга.
- Бовван** - у язичників — статуя, що зображає бога; ідол.
- Волхви** - чарівники, що ворожать на зірках.
- Гетсиманія** - оливковий сад, розташований у нижній частині Оливкової гори біля струмка Кедрон на схід від центру Старого міста в Єрусалимі (тепер Ізраїль).
- Голгофа** - гора, на якій був розіп'ятий Христос; місце страти.
- Десниця** - права рука.
- Євангеліє** - блага, радісна звістка.
- Закланий** - принесений у жертву, заколотий.
- Ковчег** - човен.
- Ковчег Завіту** - золота скринька, у якій зберігалися скрижалі Завіту – заповіді Божі, дані Мойсею.
- Колос** - скульптура (ідол).
- Ладан** - запашна смола, що кладеться в кадильницю й використовується при здійсненні Богослужіння.
- Лепта** - найдрібніша мідна монета в Палестині.

- Мидяни** - один із родів у Біблії.
- Обітований** - обіцяний, заповідний (за Біблією – земля, куди після довгих поневірянь пророк Мойсей вивів свій народ).
- Одкровення** - релігійне поняття, акт відкриття («повідомлення»), суб'єкт якого завдяки активному чи пасивному спілкуванню з Богом отримує чітке й ясне розуміння. Надчуттєве безпосереднє осягнення істин в момент містичного просвітління.
- Плащаниця** - полотно для поховання.
- Праведник** - людина, яка суворо дотримується заповідей, моральних приписів якоїсь релігії.
- Прокуратор** - слуга імператора з представницькою владою, на якого було покладено особливі службові обов'язки.
- Пророк** - людина, що пророкує (проголошує, переказує, сповіщає) людям слова Господа Бога.
- Рожен** - загострений кілок.
- Смирна** - сік рослини, що використовується для ароматизації людського тіла перед похованням.
- Срібник** - срібна монета.
- Талант** - давня назва грошової одиниці в Греції.
- Терен** - кущова рослина з гострими колючками на гілках.
- Філістимляни** - стародавній народ, що спершу брав участь в навалі народів моря, а пізніше осів у Палестині, що названа його ім'ям. Широкому загалу цей народ відомий завдяки численним згадкам у Біблії
- Юдея (Іудея)** - величезна історична та географічна область Леванту в Землі Ізраїля на південь від Самарії (Шомрон).

**Содом і Гоморра.
Соляний стовп**

Валаамова ослиця

Самсонова сила

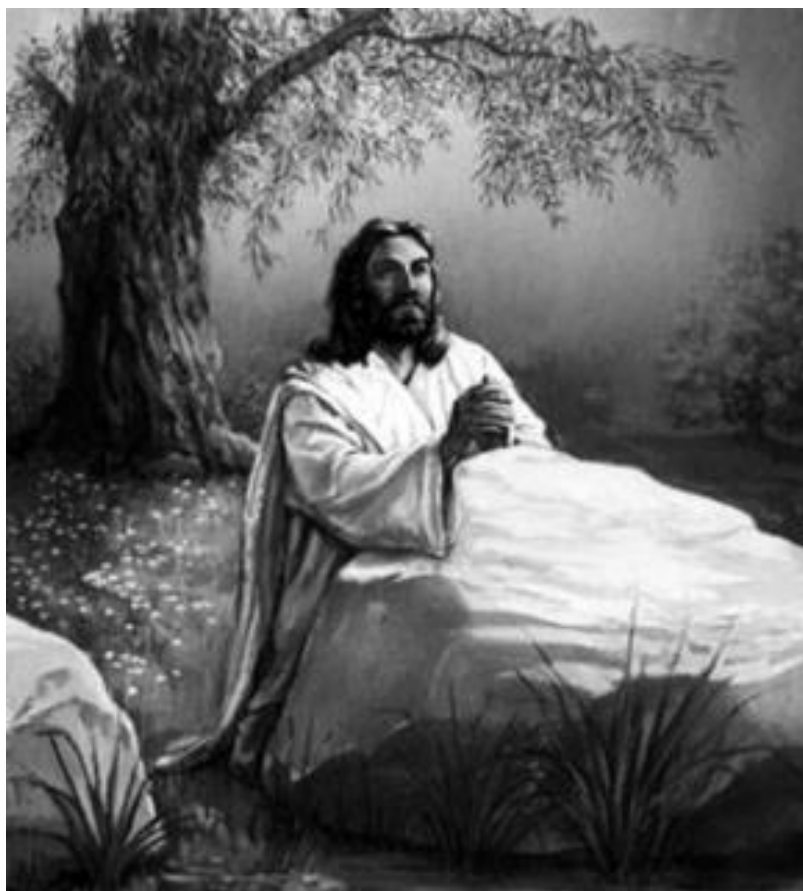
Соломонове рішення

Дарунки волхвів

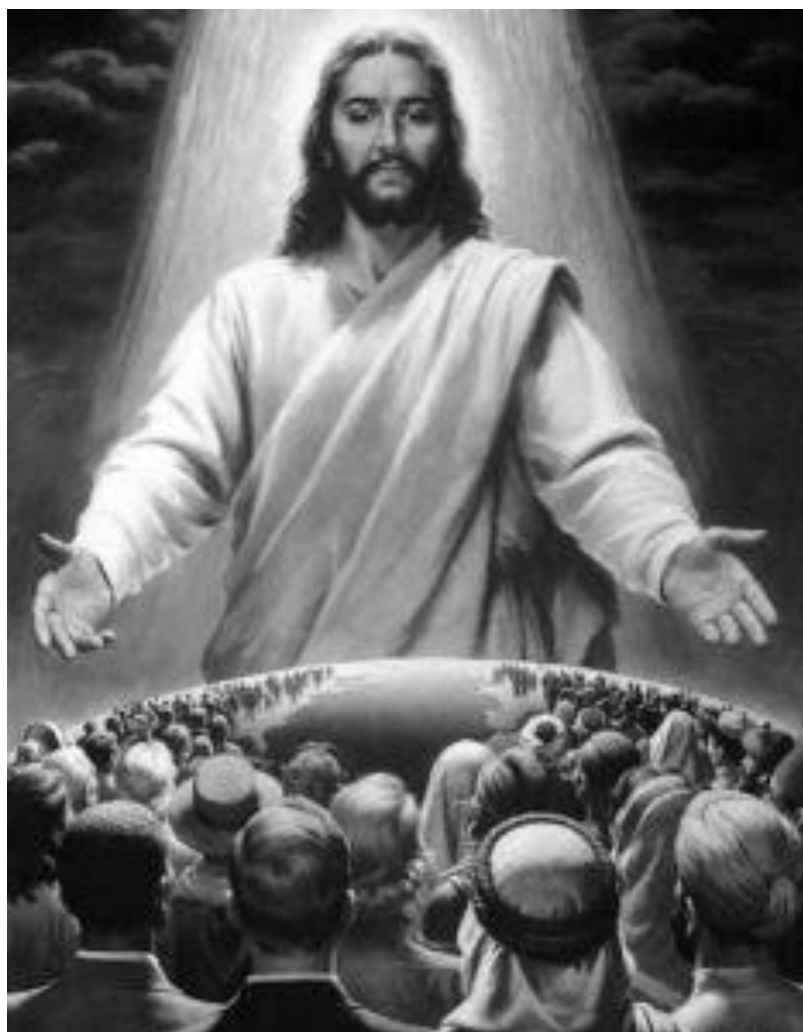
Віфлеємська страта

**Ісус
у Гетсиманському саду**

За сімома печатями

Царство Ісуса Христа

План-конспект уроку української мови в 6 класі

Тема. Біблія – джерело фразеологізмів.

Мета. Поглибити знання учнів про фразеологізми; дати поняття про Біблію як джерело фразеологізмів; вдосконалювати навички розпізнавання фразеологізмів у текстах. Розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення, виразне читання. Виховувати на основі біблійних текстів позитивні риси характеру, духовність, моральність.

Обладнання. Підручник, Біблія, тематичні ілюстрації, мультимедійна презентація, матеріали учнівських міні-проектів.

Тип уроку: урок засвоєння знань.

Міжпредметні зв'язки: література, образотворче мистецтво, історія.

ХІД УРОКУ

I. ОРГМОМЕНТ

Мотивація навчальної діяльності. Вправа «Установи відповідність».

1. Вік живи –	А. неуком лишився.
2. Знання для людини,	Б. хто хоче все знати.
3. Не кажи «не вмію»,	В. вік учись.
4. Небагато вчився –	Г. що крила для пташки.
5. Добре того навчати,	Д. а кажи «навчусь».

II. ОГолошення теми, мети уроку

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

1. Пояснення матеріалу.

Фразеологізмами називають стійкі сполучення слів: *вилами по воді писано, пустити за вітром, дати перцю, товкти воду в ступі, вавилонське стовпотворіння, велике цабе*. Вони додають образності та емоційності нашим висловлюванням. Найчастіше фразеологізми використовуються в розмовному мовленні, а також у художніх творах. Слова, що входять до фразеологізмів, сприймається як єдине ціле: *грим серед ясного неба* — несподіванка,

крокодилячі сльози — нещирість, *кров з молоком* — здоровий, *не за горами* — близько. Тому фразеологізми виступають одним членом речення, незалежно від кількості слів, що входять до їх складу: Ви (що робили?) *клювали носом*.

2. Робота із словниками.

Значення і походження фразеологізмів пояснюються у фразеологічних словниках, а найбільш уживані наведено і в тлумачних словниках. Виберіть одну із словникових статей, прочитайте її. Перекажіть прочитане.

3. Самостійна робота з підручником. Джерела фразеологізмів.

4. Перегляд мультимедійної презентації «Біблія – джерело фразеологізмів».

5. Робота в групах. Представлення та захист учнівських міні-проектів про історію походження біблійних фразеологізмів:

I група – *закопати свій талант*

II група – *загублена вівця*

III група – *блудний син*

6. Вправи на закріплення вивченого.

6.1. Прочитайте. Розташуйте фразеологізми відповідно до послідовності біблійних подій. Запишіть. Поясніть значення кожного фразеологізму.

Ноїв ковчег, всесвітній потоп, від Адама і Єви, первородний гріх, каїнова печать, терновий вінець, манна небесна, земля обітована, соляний стовп.

6.2. Знайдіть у кожному рядку «зайвий» фразеологізм. За яким принципом ви діяли?

1) Зарубати на носі, іти на Голгофу, манна небесна, одним миром мазані.

2) Тернистий шлях, всесвітній потоп, езопівська мова, за сімома печатками.

3) Содом і гоморра, хома невіруючий, іудин поцілунок, перша ластівка.

4) Нести свій хрест, перекувати мечі на рала, нема пророка у своїй країні, майстер своєї справи.

6.3. Установіть відповідність між фразеологізмом та його значенням.

Фразеологізми**Значення фразеологізмів**

альфа і омега

неважливе, другорядне

сіть землі

початок і кінець

блудний син

розкаяний і повернений

марнота марнот

найцінніший чи найважливіший

6.4. Установіть відповідність між початком фразеологізму та його продовженням.

Початок фразеологізму**Продовження фразеологізму**

египетська

сурма

заблукана

кара

ієрихонська

межа

вавилонська

вівця

6.5. Запишіть. На місці крапок уставте фразеологічні звороти із довідки.

... – означає перетерпіти всі випробування, усі неприємності. Заздрісну, злу людину, яка приховує свої лихі наміри під маскою добропорядності, називають

Даремний заклик до кого-небудь, залишений без уваги, – це – не використати свої можливості, втратити їх.

Довідка: закопати талант у землю, вовк в овечій шкірі, голос волаючого в пустелі, випити гірку чашу.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

Яка з вправ виявилася найскладнішою?

Що слід зробити для успішного засвоєння нового матеріалу?

Чому нас учить Біблія?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1 рівень. Записати 5 біблійних фразеологізмів, пояснити їх значення.

2 рівень. Побудувати речення з записаними фразеологізмами.

3 рівень. Підготувати інформацію про історію виникнення записаних фразеологізмів.

VI. ОЦІНЮВАННЯ